

Свинаренко Н.О.

канд.іст.наук, доцент,

ХНЕУ ім.Семена Кузнеця, Україна

Святогірська лавра та її значення в історії українського народу

Метою даної роботи є проаналізувати місце Святогірського монастиря та його значення в історії нашого народу починаючи від князівської епохи (коли вона мала велике оборонне значення та слугувала прихистком) до сьогодення, коли Святогірська лавра є центром православ'я Слобожанщини, значним місцем сучасної музейно - туристичної інфраструктури краю.

Прихисток та оборонне значення. Завдяки гарному географічному положенню монастир багато століть поспіль мав велике оборонне значення: з цим тісно пов'язана історія Ізюмського полку, на території якого перебував монастир до 1764 р., успішно відбивати ворожі атаки; а військо кримчаків п'ять разів намагалось взяти монастир у 1664, 1679, 1680, 1691 і 1737 рр, нападала на нього, але знищила його не могли [2]. Щоразу Святогірський монастир відновлювався та збільшував кількість своїх головних та господарчих споруд. Після російської окупації Криму в 1788 р. храм втратив військове значення: імператриця Катерина II подарувала монастир Г. Потьомкіну, пізніше - його власниками стали дворяни Енгельгардти.

За весь час існування монастиря печери, монастир, церкви, котрі постійно добудовувалися, були притулком для благочестивих іноків під час гонінь: у VIII-IX ст. тут переховувалися від іконоборців шанувальники святих ікон, у XII-XIII ст. благочестиві християни намагалися тут врятуватися від монголо-татар, у XVI-XVII ст. монастир був форпостом на кордоні з татарським

степом та католицькою Польщею, саме сюди у ті часи переселялася братія із захопленої унією Почаївської Лаври [2].

Релігійно-історична цінність. Тільки у другій половині XIX ст. почалося будівництво монументального Успенського собору висотою 53 м і довжиною 42 м, напроти нього вже з 1851 р. височила Покровська церква з дзвіницею на 8 дзвонів, також у лаврі до цього часу зберігаються мощі преподобного Іоанна, затворника Святогірського [2]. До недавнього часу було відреставровано Успенський собор, монастирську дзвіницю з Покровською церквою, найдавнішим храмом обителі на честь преподобних Антонія і Феодосія Печерських зі скитом, у якому з благословення чільного архієрея братія вдягається у стародавню форму облачення. Зі стін древніх печер стерто рани богоборчої доби та відновлено храм на честь преподобного Олексія, людини Божої та храм святителя Миколая на верхівці крейдяної скелі. Оригінальною пам'яткою дерев'яного зодчества можна вважати відроджений Всіхсвятський скит з дерев'яним храмом на честь всіх святих нашої землі [1, С.574].

Історико-архітектурний пам'ятник. За більшовицького режиму на даній території були масові розорення та руйнування, відбулося переіменування Святогірська у Слов'яногорськ, а храм згодом став Будинком відпочинку імені Артема. З часом поблизу тоді вже колишнього монастиря почали будуватися санаторії, профілакторії та бази відпочинку для робітників підприємств тодішнього Донбасу. У 1980 р. постановою уряду України на базі пам'яток історії Святогірська та архітектурних об'єктів колишнього Святогірського монастиря створено Святогірський державний історико-архітектурний заповідник, на території якого до сьогодні діють історичний музей та виставкові зали [1, С.575]. Від 9 березня 2004 р. Свято-Успенський Святогірський чоловічий монастир отримав статус Лаври.

Отже, Святогірський монастир – це визначна пам'ятка не лише місцевої архітектури, але й історії нашої держави. Цей храм є одночасно носієм архітектурних, художніх, наукових та естетичних цінностей. На думку О.Жукової, така важлива історико-культурна цінність сформувала передумови використання пам'ятки як великого музейно- туристичного центру, що відповідає сучасним тенденціям музейно-пам'яткоохоронної справи України, зважаючи на відновлення релігійних функцій, не слід забувати, що Святогірський монастир – це перш за все пам'ятка історії та архітектури, яка вимагає проведення відповідних наукових досліджень, збереження історичного вигляду, популяризації та музеєфікації [1, С.574]. Звичайно, станом на сьогодні, роль Святогірської лаври як релігійного центру краю, втрачається. Натомість, значна історична, естетична та культурологічна цінність пам'ятки викликає захоплення та інтерес сучасних відвідувачів, формуючи тим самим передумови для використання давнього Святогірського монастиря як значного музейно-туристичного центру регіону. За умов мирного часу та ефективного менеджменту район Святогірська може бути цікавим для іноземних туристів сусідніх держав, взагалі для українсько-європейської культурної співпраці.

Література:

1. Жукова О. Святогірський монастир як визначна пам'ятка історії Слобожанщини // Історія релігій в Україні: науковий щорічник / упоряд. О.Киричук, М. Омельчук, І. Орлевич. - Львів: Логос.- Книга II. -С. 570-578.
2. Свято-Успенська Святогірська лавра. Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%BE-%D0%A3%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%A1%D0%B2%D1%8F%D1%82%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D1%80%D0%B0 (дата звернення 17.06.2022 р.)